

**Міністерство освіти і науки України**  
**Західноукраїнський національний університет**  
**Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА**

**з дисципліни: «Фінансове право»**

на тему: «Фінансово-правові аспекти економічних санкцій: національне та міжнародне регулювання»

Студентки 3 курсу групи ПР-34

Хмиз Марти Василівни

Керівник: к.ю.н., доц. Ментух Н.Ф.

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_

Оцінка: ECTS \_\_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

## ЗМІСТ

|                                                                                        |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП .....</b>                                                                     | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1 ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ<br/>САНКЦІЙ .....</b>         | <b>5</b>  |
| 1.1. Теоретичний аналіз економічних санкцій .....                                      | 5         |
| 1.2. Історико-правова характеристика економічних санкцій .....                         | 9         |
| 1.3. Правовий аналіз економічних санкцій в Україні .....                               | 13        |
| <b>Висновки до 1 розділу .....</b>                                                     | <b>17</b> |
| <b>РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ .....</b>                          | <b>18</b> |
| 2.1. Теоретичні та практичні аспекти економічних санкцій у міжнародному праві<br>..... | 18        |
| 2.2. Особливості застосування міжнародних економічних санкцій.....                     | 22        |
| 2.3. Ефективність і наслідки міжнародних економічних санкцій .....                     | 25        |
| <b>Висновки до 2 розділу .....</b>                                                     | <b>29</b> |
| <b>ВИСНОВКИ .....</b>                                                                  | <b>31</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                 | <b>33</b> |

## ВСТУП

У сучасному світі, все частішими стають регулярні порушення міжнародного правопорядку окремими державами, які створюють глобальні загрози безпеці і миру у всьому світі. І все це, змушує як міжнародне співтовариство, так і окремі країни, до пошуку дієвих засобів стримування країн порушників міжнародного права і відновлення миру. Запровадження санкцій до країни порушника світового правопорядку є одним із таких дієвих засобів.

Сьогодні економічні санкції є важливим інструментом для реалізації досягнення економічних, політичних і соціальних цілей без використання військової сили. Так як, сьогоденішнє цивілізоване міжнародне співтовариство ставиться з неприязню і засудженням щодо використання методів сили у веденні міжнародної зовнішньої політики, введення економічних санкцій є найбільш прийнятним і дієвим способом для стримування країни-порушника, чи відновлення миру та безпеки. Вони є наслідком на порушення міжнародного права, агресію або недотримання прав людини. Значний внесок щодо розвитку економічних санкцій в останнє десятиліття мала збройна агресія РФ проти України яка відкрила новий розділ в історії використання санкцій як засобу забезпечення дотримання міжнародного права.

Актуальність проблеми економічних санкцій, полягає у їх сьогоденішній популярності і значному поширенню у сучасному світі, як одному із безальтернативних, і дієвих засобів політичного впливу на країну-порушника міжнародної безпеки.

Об'єктом дослідження даної курсової роботи є фінансово-правові аспекти економічних санкцій.

Предметом дослідження, є національне і міжнародне регулювання економічних санкцій.

Метою дослідження, є теоретичне дослідження економічних санкцій, їх національне і міжнародне регулювання.

Завдання дослідження:

- здійснити теоретичний і правовий аналіз економічних санкцій;
- дати історико-правову характеристику економічним санкціям;
- проаналізувати теоретичні і практичні аспекти економічних санкцій у міжнародному праві;
- визначити основні особливості застосування міжнародних економічних санкцій;
- проаналізувати основні наслідки і ефекти від міжнародних економічних санкцій.

Методами дослідження, є історичний метод, який використовується для вивчення виникнення і розвитку економічних санкцій; метод аналізу, для теоретичного дослідження і правового аналізу економічних санкцій як національних так і міжнародних, а також для визначення основних наслідків і ефектів від міжнародних економічних санкцій; порівняльний метод, для визначення основних особливостей застосування міжнародних економічних санкцій і їх порівняння у різних державах; формально-юридичний метод який використовується для аналізу основних положень міжнародного і національного законодавства щодо введення санкцій.

Дана курсова робота складається з: вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (30 джерел). Обсяг даної роботи складає 35 сторінок.

## РОЗДІЛ 1

# ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ

### 1.1. Теоретичний аналіз економічних санкцій

Економічні санкції є досить важливим чинником, як у міжнародній, так і у внутрішній політиці держав. У міжнародній політиці, санкції є одним із досить ефективних інструментів зовнішньої політики, який дозволяє державі яка їх використовує, впливати на поведінку інших країн, без використання військової сили [29, с. 159].

Санкції – це дії, односторонні чи спільні, проти держави яка є порушником міжнародного права, з метою змусити державу-порушника дотримуватись закону. Дані дії є чимось середнім між попередженням і військовими діями проти країни-порушника [24, с. 9].

До санкцій, можуть відноситися як економічні заходи, такі як: ембарго, заморожування активів, різні торгові заборони, так і різні політичні заходи, наприклад: заборона на в'їзд для окремих осіб, чи дипломатична ізоляція. Самі по собі санкції, є гнучким і досить динамічним засобом який дає державі яка їх використовує механізм впливу на державу-порушника без використання військової сили, досягнути бажаних результатів [29, с. 159].

Економічні санкції – це спеціальні заходи, які застосовуються одними державами або міжнародними організаціями проти інших країн, компаній чи окремих осіб з метою впливу на їхню економічну, політичну або військову поведінку [30].

Економічні санкції, є одним із засобів державної політики, які застосовуються з метою забезпечення національної безпеки, а також, для підтримання чи відновлення міжнародного правопорядку. Вони, також можуть мати ціллю

обмеження, або зупинення економічних, соціальних, чи політичних зв'язків з тими організаціями, країнами, чи особами, які порушили міжнародне право, або є загрозою для національних інтересів [29, с. 160].

Також, бували випадки, коли введення санкцій могло призвести до заміни, або повалення правлячого режиму у країні-порушниці міжнародного права. Досить часто, введення санкцій здійснюється для просування певних цілей зовнішньої політики, які пов'язані із нерозповсюдженням ядерної зброї, вирішенням проблем із правами людини, боротьбою з міжнародним тероризмом, тощо [2, с. 220].

Введені проти держави-порушника санкції, мають досить значний вплив у внутрішній політиці цієї держави. В основному, вони мають сильний вплив на економічний розвиток, соціальну складову і політичну стабільність держави. Що в свою чергу призводить до проблем в економіці, через перекриття, чи обмеження доступу до інвестицій, фінансових ресурсів чи міжнародних ринків [29, с. 159].

Санкції можуть вводитися як окремими країнами так і міжнародними організаціями або коаліціями держав. Основними суб'єктами, які запроваджують санкції є:

- Організація Об'єднаних Націй (ООН) – санкції ухвалюються Радою Безпеки ООН і є обов'язковими для всіх країн-членів. Дані санкції можуть включати замороження активів, торговельні ембарго, заборони на поїздки тощо.
- Європейський Союз (ЄС) – ухвалює санкції на рівні всіх країн-членів, які стосуються фінансових, торговельних та персональних обмежень.
- США – запроваджують санкції через Міністерство фінансів (OFAC), Конгрес або виконавчі укази президента. США активно використовують економічні санкції, зокрема блокування активів та відключення від банківської системи.
- Велика Британія – після Brexit запроваджує власні санкції через UK Office of Financial Sanctions Implementation (OFSI).
- Інші країни – Канада, Австралія, Японія та інші держави також вводять санкції самостійно або в координації з міжнародними партнерами [18].

Основна мета введення санкцій, полягає у досягненні кількох певних основних цілей міжнародної спільноти, які також можуть співпадати із інтересами деяких держав. Першою ціллю яку можна виділити є запобігання агресії, яка полягає у стримуванні військових чи політичних дій, які є загрозою для міжнародної безпеки. Введення санкцій, також може здійснюватися з метою тиску на країну-порушника, чи ворожі недемократичні режими, задля зміни їхніх дій чи політики. Другою ціллю, можна виділити здійснення економічного тиску на країну-порушника, з метою послабити економіку цієї країни, задля перегляду нею своєї ворожої політики. Це може реалізовуватись шляхом блокування доступу до фінансових ресурсів, міжнародних ринків, інвестицій чи технологій [29, с. 160].

Виділяють такі види економічних санкцій як:

- Торгівельні обмеження (ембарго) – заборона експорту чи імпорту певних товарів і послуг. Основною його метою є зниження валютної виручки, яке повинно призводити до значного обмеження закупівельних можливостей для країни-порушника.
- Фінансові обмеження – блокування активів, заборона фінансових транзакцій, заморожування банківських рахунків та активів, обмеження доступу до міжнародних ринків капіталу, відключення фінансових установ від системи SWIFT [7].
- Інвестиційні обмеження – заборона інвестування у санкціоновану країну або компанію.
- Енергетичні санкції – обмеження постачання нафти, газу або інших ресурсів.
- Транспортні санкції – заборона на заходження суден у порти, закриття повітряного простору, обмеження діяльності транспортних компаній.
- Індивідуальні санкції – заморожування активів чи заборона на поїздки для окремих осіб.

- Секторальні санкції – обмеження діяльності певних галузей економіки (фінансів, оборони, енергетики) [30].

У науковій літературі виділяють також такі види санкцій як: позитивні та негативні санкції. Позитивними санкціями є санкції які можуть мати форму певних реальних або можливих винагород (скасування чи зменшення тарифів, надання гуманітарної допомоги, тощо). Під негативними санкціями розуміється загроза застосування санкцій чи їх застосування [24, с. 11].

Також виділяють санкції за кількістю держав, щодо застосування санкцій. Згідно з цим критерієм, санкції поділяються на односторонні, тобто такі, що вводяться однією державою, та багатосторонні, такі, що застосовуються міжнародною організацією (інституціональні) або неформально організованою групою держав (неінституціональні).

Крім класифікації санкцій за кількістю держав, що їх застосовує, також виділяють класифікацію за критерієм адресата санкцій. За цим критерієм, санкції поділяються на два види: санкції проти держав і санкції проти недержавних суб'єктів [6, с. 55].

Всі економічні санкції повинні ґрунтуються на таких принципах як:

- Законність – санкції повинні відповідати міжнародному праву;
- Пропорційність – обмеження не повинні перевищувати мету впливу;
- Прозорість – чіткі умови застосування та механізми контролю;
- Цільовість – санкції спрямовані на конкретні об'єкти або дії;
- Мінімізація негативного впливу на третіх осіб – уникнення шкоди нейтральним державам та компаніям [30].

Як можна зрозуміти, санкції виступають багатогранним інструментом державної політики, які досить активно використовуються в умовах сучасної глобалізації, і все більшого зростання взаємної залежності між державами.

Економічні санкції є тим інструментом який дозволяє як міжнародним організаціям, так і державам, впливати на держави-порушники міжнародного права, на їх агресивну міжнародну політику, чи недотримання прав людини. Однак, ефективність при введенні економічних санкцій, досить сильно залежить від координації між міжнародними партнерами та міжнародними організаціями.

## **1.2. Історико-правова характеристика економічних санкцій**

Першими відомими у світі економічними санкціями, які були знайдені у письмових джерелах, були санкції введені Афінським морським союзом проти міста Мегару, близько 432 року до н.е. Основною їхньою метою було призупинити прийом цим містом втікачів рабів із Афін, а також грабунок священних прикордонних територій. Ця подія отримала назву «мегарська псефізма». Однак, їхня ефективність виявилась досить неочевидною. Хоча, мегарські купці і зазнали спочатку досить відчутних втрат, вони також, через дані події були змушені укласти військовий союз із Спартою, що в свою чергу призвело до Пелопонеської війни, в якій Афіни зазнали нищівної поразки, а Афінський союз розпався [8].

У епоху імперій, запровадження санкцій пояснювалося меркантильними причинами: держави намагалися придушити міжнародну торгівлю та накопичити якнайбільше грошей для своєї скарбниці. Наприклад, країни, які торгували з Китаєм, періодично запроваджували заборони на носіння шовкового одягу, щоб підірвати економіку та зменшити вплив Піднебесної Імперії [28].

У часи Середньовіччя в Європі, введення економічних санкцій одними державами проти інших, мали в більшості короточасний локальний характер, у зв'язку із змінами торгових і військових союзів чи інших інтересів певних правителів, чи важливих впливових осіб. Протягом ХІХ століття, економічні санкції набувають форми морських блокад. Морські блокади полягають у здійсненні заходів щодо перекриття чи обмеження морської торгівлі без ведення війни. За

період із 1827 року по 1914 рік була здійснена двадцять одна морська блокада проти різних країн, таких як Туреччина, Нідерланди, Аргентина, Португалія, та ін. Досить часто такі блокади організовували Франція, Великобританія, Німеччина і Італія [8].

Однак, введення подібних обмежень, стало початком багатьох конфліктів та війн. З часом, більшість держав у світі зрозуміла, що вільна торгівля є набагато вигіднішою для всіх, як для покупців, так і для продавців.

З початком першої світової війни, знову почали вводиться економічні обмеження між державами. За дослідженням американського науковця Джона Сміта, однією із причин через яку почалась Перша, а пізніше і Друга світові війни, були економічні обмеження, які вводились одними державами чи коаліціями у держав, проти інших. Як приклад, можна навести вступ Франції і Великобританії у Першу світову війну, яка пояснювалась тодішніми політиками як необхідність захисту національних економічних інтересів, проти німецької торгової експансії [28].

Після завершення Першої світової війни, економічні санкції і надалі мали досить широке поширення. Так, у період після Першої світової війни і до початку Другої світової війни, колективних економічних обмежень зазнали: Греція, Болівія, Югославія, Італія а також Парагвай [8].

Світова економічна депресія 1920-х і особливо 1930-х років призвела до того, що багато країн підвищили митні тарифи та знизили квоти на ввезення імпортованих товарів. Це було однією з головних причин початку Другої світової війни. Наприклад, вступу Японії до Другої Світової війни передували її торгові конфлікти з європейськими країнами.

А також введення санкцій на постачання нафтопродуктів, які ввели США проти Імператорської Японії. Японія, майже позбавлена власних джерел нафти, вважала це актом економічної агресії, що в свою чергу, стало однією із причин нападу на США у 1941 році, замість атаки на СРСР [28].

Під час холодної війни, економічні санкції були переважно неефективними, і не підтримувалися як керівництвом Західного, так і Східного блоків країн. Одним із виключень, які були підтримані двома блоками, це були економічні санкції введені проти Родезії та ПАР, однак ці санкції були недостатньо ефективними [8].

Одним із найвідоміших прикладів довгострокових односторонніх санкцій, були економічні санкції проти Куби, які були введені США у 1960 – 1962 роках, і які продовжуються до даного часу. Вони включали заборону компаніям США мати будь-які економічні контакти з Кубою без спеціального дозволу, в тому числі і у третіх країнах. Прямі збитки від цих санкцій склали приблизно 1 трлн. доларів, однак основної мети яка полягала у поваленні правлячого режиму на Кубі, досягнуто не було [8].

Також, одним із найвідоміших прикладів економічних санкцій було нафтове ембарго, яке було введене 20 жовтня 1973 року країнами перської затоки, проти країн Заходу, з метою відмови від підтримки Ізраїлю. Однак, тривалість нафтового ембарго була не довгою і значного результату не дала.

Як показує історичний досвід, що ще жодного разу економічні санкції не досягали поставленої мети, припинення військової агресії з боку країни агресора. Але, деякі із санкцій все ж таки досягали поставленої мети, наприклад руйнування режиму апартеїду, чи розпаду СРСР. Однак прикладів коли санкції були недієвими, в історії, є вже ж таки більше. До прикладу, введення Лігою Націй економічних обмежень, пов'язаних із торгівлею, на фашистську Італію у 1935 році, через її вторгнення до Ефіопії. Які не досягли поставлених цілей, оскільки Італія знайшла можливості для обходу санкцій, які полягали у торгівлі з тими країнами, які не входили до Ліги Націй, і на які не поширювались зобов'язання із введення санкцій. Неефективними були також і санкції, які були накладені на Родезію ( у 1965 – 1966 роках) [24, с. 18].

У 2014 році, у відповідь на анексію Криму Росією та її залучення до військового конфлікту на сході України, а також ще більші після 24 лютого 2022

року, США та Європейський Союз наклали економічні санкції на Росію. Санкції в основному включали заборону на експорт озброєнь та технологій, заборону на доступ до капіталу, заборону до візду в держави ЄС деяких російських політичних діячів та інші обмеження з метою чинити тиск на Росію та домогтись зміни її агресивної політики і зупинення війни проти України [22, с. 16].

Також, немало санкцій було накладено і на Іран, який знаходиться під різними міжнародними санкціями починаючи із 1979 року. У зв'язку з ядерною програмою, багато країн, включаючи США та Європейський Союз, наклали ще більші економічні санкції на Іран. Метою нових санкцій було переконати Іран припинити свою ядерну програму, та вжити заходів для міжнародного недискримінаційного контролю. Однак як ми можемо зараз побачити, основної мети, відмови від ядерної програми, досягнуто так і не було [24, с. 19].

Ще однією країною з великою кількістю накладених на неї економічних санкцій є Північна Корея. Багато країн, включаючи США, ООН та Європейський Союз, наклали економічні санкції на Північну Корею у зв'язку з її ядерною програмою та порушенням прав людини. Вони включали фінансові обмеження, обмеження на експорт товарів та заборону на торгівлю певними товарами. Основною метою накладених економічних санкцій є бажання переконати Північну Корею припинити свою ядерну програму та дотримуватись міжнародних норм і стандартів. Однак, як і з Іраном основної мети відмови від ядерної програми досягнуто також не було [24, с. 64].

Протягом історії, економічні санкції обґрунтовувались і вводились із різними цілями і з різними аргументами. Здебільшого держави, які запроваджують економічні санкції, як правило, є великими і розвиненими державами з активною зовнішньою політикою. Однак, не завжди економічні санкції мали позитивний ефект для тих держав які їх запроваджували, і не завжди їхні початкові цілі за допомогою них були досягнуті.

### 1.3. Правовий аналіз економічних санкцій в Україні

У зв'язку з проголошенням незалежності у 1991 році, в Україні виникла потреба розширення, а також удосконалення засобів як економічного, так і політичного впливу на суб'єктів міжнародної діяльності, дії яких можуть становити загрозу національним інтересам, безпеці, територіальній цілісності держави, чи її суверенітету. Ця потреба значно посилилась з початком війни Росії проти України у 2014 році. Наслідком цього стала анексія Криму, а також окупація та спроба анексії східних територій України. Одним із невійськових дієвих засобів протидії, цим агресивним діям, є застосування як міжнародних, так і національних економічних санкцій. Тому, з метою реалізації відповідних засобів і функцій, а також приписів ст. 92. Конституції України, було прийнято Закон України «Про санкції» №1644-VII від 14.08.2014 [10, с. 506].

Даний закон не містить терміна «економічні санкції». Замість нього використовується термін «спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи», під яким розуміються примусові заходи, що: «можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність» [21]. Метою їх є захист національних інтересів, безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, а також, запобігання чи відновлення порушених свобод, прав чи законних інтересів громадян України, держави, суспільства [21].

Сутність економічних санкцій подається у ст. 3 Закону України «Про санкції». Де визначаються підстави та принципи для застосування примусових заходів.

Основними підставами для введення санкцій є:

- 1) дії іноземної держави, юридичної чи фізичної особи, які становлять загрозу суверенітету, безпеці чи територіальній цілісності України;
- 2) резолюції прийняті Генеральною Асамблеєю ООН чи Радою Безпеки ООН;
- 3) регламенти та рішення Ради ЄС з питань забезпечення національних інтересів та національної безпеки України;
- 4) зафіксовані факти порушень декларації прав людини, Статуту ООН [21].

Варто зазначити також те, що:

- 1) застосування санкцій не потребує обов'язкового встановлення складу правопорушення, вони можуть вводитись, також як превентивні заходи із захисту національної безпеки.
- 2) санкції вважаються заходами державно-примусового впливу, які зазначені у спеціальному законі;
- 3) застосування санкцій може здійснюватися тільки після введення в дію рішення РНБО України;
- 4) імплементація санкцій характеризується формалізованістю процедур, та здійснюється в адміністративному порядку, шляхом проходження визначених стадій [4, с. 16].

У відповідності до Закону України «Про санкції», прийняття та скасування санкцій ініціює Президент України, Верховна Рада України, Нацбанк, Кабмін чи Служба Безпеки України. Приймає санкції Рада національної безпеки та оборони України (РНБО), а вводяться у дію вони за указом Президента України. При введенні секторальних санкцій додатково необхідно затвердження Верховною Радою України [14].

Застосування санкцій ґрунтується на таких принципах:

- законності;
- прозорості;
- об'єктивності;

- відповідності мети;
- ефективності [21].

Також, відповідно до ст. 4 ЗУ «Про санкції», виділяють такі основні види санкцій як:

- 1) блокування активів фізичних чи юридичних осіб;
- 2) стягнення, які здійснюються у дохід держави, активів фізичних чи юридичних осіб;
- 3) обмеження на здійснення торгівельних операцій;
- 4) повне чи часткове припинення транзиту, перевезень, польотів через територію України;
- 5) заборона на виведення капіталів, поза межі України;
- 6) зупинка на здійснення економічних та фінансових зобов'язань;
- 7) зупинення або припинення дії дозволів та ліцензій;
- 8) припинення дії або зупинення ліцензій та інших дозволів;
- 9) введення заборони на участь у оренді, приватизації держмайна іноземними громадянами;
- 10) введення заборони на участь у оборонних та публічних закупівлях товарів чи послуг;
- 11) введення заборони, чи обмеження на заходження іноземних військових та невійськових кораблів, у територіальні води України, а також повітряних суден, у повітряний простір України;
- 12) часткова чи повна заборона на здійснення правочинів які стосуються цінних паперів;
- 13) заборона на видачу ліцензій чи дозволів НБУ, на здійснення інвестицій в іноземну державу чи тримання валютних цінностей на іноземних рахунках, які розташовані на території іноземної держави;

- 14) зупинення видачі ліцензій чи дозволів на ввезення до України, чи вивезення з неї валютних цінностей, а також обмеження на зняття готівки за платіжними картками;
- 15) введення заборони, на здійснення НБУ реєстрації учасника міжнародної платіжної системи [21];
- 16) введення заборони на збільшення розміру статутного капіталу для підприємств, господарських товариств;
- 17) зупинення дії проектів, промислових програм, торгівельних угод, у тому числі у сфері оборони та безпеки;
- 18) введення заборони на передавання технологій, чи прав на об'єкти права інтелектуальної власності;
- 19) інші санкції, які відповідають Закону України «Про санкції» [21].

У ст. 1 та 3 Закону України «Про санкції», визначені суб'єкти до яких передбачається можливість застосування економічних санкцій. Об'єктами санкцій, можуть бути суб'єкти, які здійснюють терористичну діяльність.

Суб'єктами до яких можуть застосовуватись Україною санкції є:

- Іноземні держави.
- Іноземні фізичні особи.
- Іноземні юридичні особи.
- Особи без громадянства.
- Юридичні особи під контролем іноземної фізичної особи-нерезидента, чи іноземної юридичної особи.
- Повітряні і морські судна.
- Суб'єкти, які займаються терористичною діяльністю.
- Нагороджені державою Україна особи [10, с. 508].

Починаючи з 2014 року Україна застосувала санкції «до 6 414 фізичних осіб, сюди входять як державні посадовці, політики, представники бізнесу, ЗМІ, так і артисти, що підтримують агресію, а також щодо 2926 підприємств. Більшість

економічних санкцій була застосована після початку повномасштабного вторгнення Росії до України 24 лютого 2022 року [13, с. 27-28].

### **Висновки до 1 розділу**

Економічні санкції є спеціальними заходами, які застосовуються одними державами або міжнародними організаціями проти інших держав, компаній чи окремих осіб з метою впливу на їхню економічну, політичну або військову поведінку.

Санкції є досить гнучким засобом, який використовується державою у сучасних умовах взаємозалежності між країнами. А їхня ефективність, дуже часто залежить від спільних координованих дій між міжнародними організаціями і державами.

Протягом історії, економічні санкції обґрунтовувались і вводились із різними цілями, а також з різними аргументами. Однак, не завжди в історії економічні санкції мали позитивний ефект для тих держав які їх запроваджували, і не завжди їхні початкові цілі за допомогою них були досягнуті. Проте, як можна побачити зараз, економічні санкції еволюціонують і змінюються, тим самим підвищуючи свою ефективність для тих країн які їх вводять, стаючи все більш болючими для країн проти яких вони вводяться.

Економічні санкції в Україні регулюються законом України «Про санкції», який був прийнятий Верховною Радою 14 серпня 2014 року. Даний закон не містить терміна «економічні санкції». Замість нього використовується термін спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи, під яким мається на увазі примусові економічні чи інші заходи, що можуть застосовуватись державою Україна по відношенню до тих чи інших суб'єктів.

## РОЗДІЛ 2

### ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

#### 2.1. Теоретичні та практичні аспекти економічних санкцій у міжнародному праві

Міжнародні економічні санкції, займають одне із найважливіших місць у санкційній політиці держав. Застосування економічних санкцій сьогодні, у сучасних міжнародних конфліктах, стає все більш використовуваним і дієвим засобом, який вводить як міжнародними організаціями, так і окремими державами. За останнє десятиріччя, ООН застосувала більше економічних санкцій, ніж будь-коли раніше. Даний період називають десятиріччям міжнародних економічних санкцій ООН [3, с. 71].

Міжнародні економічні санкції – це фінансові та комерційні обмеження, які вводяться однією державою чи коаліцією держав, проти конкретної держави-порушника, окремої особи чи групи осіб. Їх запроваджують не тільки через економічні обставини, а й також у зв'язку із різноманітними військовими, політичними та соціально-гуманітарними причинами [16, с. 36].

Також, санкції у міжнародному праві, є інструментом за допомогою якого відновлюють порушені права, та домагаються відшкодування збитків. Санкції вводяться як правило у відповідь на здійснене раніше правопорушення, яке відрізняє їх від неправомірного застосування сили чи правомірних превентивних заходів [23].

Економічні санкції можуть переслідувати як внутрішні, так і міжнародні цілі. Такими цілями, можуть бути: рішення щодо виведення військ із окупованих територій; приєднання до певного міжнародного договору; припинення підтримки міжнародного тероризму, припинення порушення прав і свобод людини; проведення чесних і справедливих виборів, тощо. Метою міжнародних

економічних санкцій, як інструменту зовнішньої політики, є здійснення тиску на певну державу для того, щоб змусити її керівництво припинити ті чи інші порушення [16, с. 36].

Єдиною міжнародною організацією, покликаною об'єднати міжнародне співтовариство задля підтримання безпеки та миру у світі є Організація Об'єднаних Націй. Вона є ядром міжнародної системи організацій і важливою частиною сучасного міжнародного порядку. Тільки Рада Безпеки ООН, має повноваження ухвалювати юридично обов'язкові до виконання рішення від імені усіх держав-членів, для підтримки безпеки та миру у світі [15].

У главі VII Статуту ООН вказано про різноманітні види санкцій, які Рада Безпеки ООН може застосовувати з метою підтримки або відновлення міжнародної безпеки та миру. Дані санкції можуть включати як зупинення або обмеження економічних відносин, так і припинення зв'язків у сфері транспорту та інших засобів сполучення, чи навіть припинення дипломатичних відносин [9, с. 7].

Повноваження Ради Безпеки ООН і Генеральної Асамблеї ООН включають те, що кожен із цих органів, може приймати і обговорювати в різний час резолюції, про введення санкцій, незалежно один від одного. Резолюції які прийняті Радою Безпеки ООН, є обов'язковими до виконання, порівняно до резолюцій прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН, які завжди мають рекомендаційний характер [3, с. 73].

Економічні санкції приймаються рішенням Ради Безпеки ООН, на основі ст. 41 і ст. 42 Статуту ООН, за якими Рада Безпеки може вимагати від держав-членів ООН обов'язкового виконання рішень. А згідно ст. 25 Статуту ООН, держави-члени ООН мають погоджуватись і виконувати рішення Ради Безпеки ООН [3, с. 72].

Виділяють такі рівні міжнародних санкцій:

- 1) рівень глобальних санкцій – застосовується міжнародними організаціями (ООН, ЄС, ЄБРР, тощо);

- 2) рівень міждержавних санкцій – вводиться окремими державами чи групами держав;
- 3) рівень галузевих санкцій – вводиться щодо окремих галузей економіки;
- 4) рівень корпоративних санкцій – вводиться щодо транснаціональних компаній, приватних чи державних підприємств;
- 5) рівень індивідуальних санкцій – застосовується до певних окремих фізичних осіб [1, с. 576].

Також, окремі держави та міжнародні організації, мають можливість приймати рішення щодо застосування санкційних списків. Санкційні списки – це списки країн, фізичних осіб, підприємств, організацій, щодо яких вводяться ті чи інші заборони чи обмеження.

Одними із найвпливовіших санкційних списків є:

- 1) Санкційний список США (OFAC).
- 2) Санкційний список ЄС.
- 3) Санкційний список ООН. Даний список є обов'язковим для всіх країн учасниць ООН.
- 4) Санкційний список Великої Британії.
- 5) Санкційний список Австралії.
- 6) Санкційний список Канади [9, с. 12-13].

Виділяють також три види економічних санкцій у порядку зменшення економічної шкоди. До них відносяться:

- Інструментальні санкції. Вводяться з метою запобігти отриманню фінансового капіталу чи певного товару.
- Каральні санкції. Вводяться з метою покарання певної держави за порушення міжнародного права чи неприйнятну політику.
- Символічні санкції. Це незначні економічні санкції, застосування яких не наносить значних економічних збитків [23].

Також, однією із особливостей міжнародних економічних санкцій є те, що вони продукують негативні економічні наслідки не тільки для країн на яких вони накладені, але й для третіх країн. Тобто через застосування міжнародних економічних санкцій до країни-порушника, ефект втрат переноситься на країни, що не мають прямого стосунку до конфлікту. Тому міжнародні економічні санкції можуть завдати серйозних збитків державам, які беруть участь у здійсненні економічних санкцій з метою виконання резолюцій Ради Безпеки ООН. Втрати у таких випадках можуть складатись як із прямих збитків, так і з утраченої вигоди [16, с. 37].

Наприклад Німеччина, що була найбільш залежною з-поміж усіх європейських країн від російського газу (близько 60% забезпечував російський газ), перейшла на споживання норвезького газу, але не змогла розірвати контракт на поставки газу із Росії, укладений 2018 року, на 20 років із компанією SAFE – яка є підрозділом «Газпрому». Тому що в разі розриву контракту і звернення SAFE до міжнародного арбітражного суду, Німеччина отримала б близько 20 млрд євро збитків.

Прикладів запровадження міжнародних економічних санкцій, які зачіпають економічні інтереси третіх країн через санкціоновану країну є безліч, і це зумовлює значну протидію та породжує багато проблем під час імплементації та реалізації санкційної політики на національному рівні. Дуже часто багато країн більш схильні надати постраждалій від конфлікту стороні гуманітарну допомогу, збільшити свої внески у реалізацію певних програм ООН, але тим самим уникнути їхньої участі в запровадженні санкцій, від яких у них очікуються прямі чи опосередковані економічні збитки [16, с. 37].

Міжнародні економічні санкції є важливим інструментом зовнішньої політики, який дозволяє створювати значний тиск на країни-порушники міжнародного права. Водночас, застосування міжнародних економічних санкцій має свої особливості, які полягають у тому, що санкції можуть створювати досить

важкі економічні наслідки не тільки для країн на яких вони накладені, але й для населення третіх країн.

## **2.2. Особливості застосування міжнародних економічних санкцій**

Міжнародні економічні санкції є інструментом зовнішньої політики держав і вони можуть бути введені на різних рівнях: як односторонньому рівні, однією державою, так і колективно, за допомогою різних міжнародних організацій. Механізмами введення міжнародних економічних санкцій є застосування санкцій за допомогою міжнародних організацій, а національних санкцій, окремо кожною державою, як відповідь на порушення міжнародного права, чи як захист своїх національних інтересів [19, с. 290].

Такі міжнародні організації як Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз, мають ключову роль у введенні економічних санкцій. У ООН виділяють два органи, які реалізують свою основну функцію, що визначається Статутом ООН. Це Генеральна Асамблея ООН яка приймає резолюції які мають рекомендаційний характер, а також Рада Безпеки, прийняті акти якої є обов'язковими до виконання [25, с. 1].

Санкційні повноваження Генеральної Асамблеї ООН:

- 1) можливість введення санкцій проти держави-члена ООН, яка не виконує свої фінансові зобов'язання;
- 2) можливість застосувати санкції за рекомендацією Ради Безпеки ООН проти будь-якої держави-члена ООН.
- 3) можливість введення санкцій за рекомендацією Ради Безпеки ООН, проти держави-члена ООН, яка не виконує рішення органів ООН і систематично порушує Статут ООН [25, с. 2].

Спеціальним органом ООН є Рада Безпеки, одним із повноважень якої є введення санкцій проти держав, які порушують міжнародний мир а також безпеку.

Рада Безпеки ООН запроваджує санкції через прийняті резолюції, які можуть вводити різноманітні економічні санкції такі як ембарго, заборона на фінансові операції, розірвання дипломатичних відносин, обмеження в торгівлі, тощо. Рішення Ради Безпеки ООН приймаються одноголосно і мають загальнообов'язковий характер для всіх держав-членів [19, с. 292].

У своїй діяльності, Рада Безпеки ООН може створювати різні допоміжні органи, які їй будуть необхідні для виконання своїх функцій. Однією із найбільш поширених форм допоміжних органів є Комітети по санкціям, які створюються для механізму моніторингу, адміністрування та покращення запроваджених санкцій. На Комітети із санкцій, покладається виконання таких завдань як:

- вивчення поданих державами положень, доповідей на виконання санкцій;
- створення і винесення на розгляд рекомендацій щодо збільшення ефективності санкцій і реагування на їх порушення;
- здійснення звернення за додатковою інформацією до всіх держав, про ті дії, які здійснюються ними для реалізації санкцій;
- створення звітів для Ради Безпеки ООН про стан реалізації санкційних режимів;
- внесення змін до санкцій, задля пом'якшення гуманітарних чи соціально-економічних наслідків;
- здійснювати співпрацю із іншими Комітетами із санкцій чи іншими міжнародними організаціями;
- здійснювати розповсюдження інформації про санкції, у тому числі і у ЗМІ [12, с. 29].

Європейський Союз, застосовує економічні санкції через свої внутрішні механізми, такі як Рада ЄС, яка має повноваження на прийняття рішень щодо введення санкцій проти інших країн або певних конкретних осіб. Санкції ЄС можуть включати різні заходи, починаючи від заморожування активів чи заборони на візити до Європейського Союзу, і завершуючи більш складнішими, і

серйознішими заходами, такими як заборона чи обмеження доступу певних секторів економіки чи підприємств до ринку ЄС. Економічні санкції ЄС вводять з метою підтримки миру та безпеки у світі, а також принципів демократії і прав людини. Так наприклад, санкції які були введені Європейським Союзом проти Росії, внаслідок анексії Криму у 2014 році, які складались із економічних і персональних санкцій, основною метою яких було ослаблення економіки Росії, і зміна її політики. З початком повномасштабного вторгнення Росії до України, яке відбулось 24 лютого 2022 року, Європейським Союзом було введено більш жорсткіші економічні санкції. Вони включали жорсткіші заборони і обмеження, такі як: заморожування активів, введення заборони на експорт високотехнологічних товарів і технологій подвійного призначення, запровадження ембарго на продаж нафти, а також інших енергоресурсів. Всі ці економічні санкції, вводились з метою змусити Росію змінити свою агресивну політику і відновити повагу до міжнародного права а також перейти до принципів мирного співіснування [19, с. 293].

Процедура застосування санкцій Євросоюзом здійснюється Радою ЄС, яка відповідає за зовнішні контакти й загальний захист, шляхом затвердження рішення, що здобуває одноголосну підтримку усіх країн-учасниць ЄС. Деякі варіанти тиску, наприклад, ембарго на озброєння чи недопуск на територію ЄС, здійснюються урядами-учасниками самостійно, однак для їх офіційного впровадження достатньо рішення Ради ЄС. Політико-економічні обмеження, що містять блокування банківських рахунків та припинення експорту, вимагають спеціального правового регулювання, а це в свою чергу належать до юрисдикції ЄС. Нормативними актами які визначають межі функціонування затверджених санкцій і володіють прямим правовим зобов'язанням щодо жителів та бізнесових структур виступають регламенти Ради ЄС. Стратегія впровадження санкцій у межах ЄС реалізується відповідно до засадничих угод, які дають змогу запроваджувати примусові

обмеження стосовно фізичних та юридичних осіб, а також різноманітних об'єднань і позадержавних організацій [5, с. 1181].

Щодо національних санкцій, то вони можуть бути запроваджені рішенням окремих держав, враховуючи свої власні національні інтереси чи зовнішньополітичні виклики. Причинами їх введення можуть бути: тероризм, порушення прав людини, порушення міжнародного права, військова агресія, тощо. До прикладу США, які у своїй історії, мають значний досвід введення національних, часто односторонніх санкцій щодо держав які підтримують тероризм, порушують права людини, порушують міжнародне право чи є державами які несуть глобальну небезпеку світу [19, с. 293].

Отже, економічні санкції можуть застосовуватись як на міжнародному рівні, за допомогою різних міжнародних організацій таких як ООН чи ЄС, так і на національному рівні, рішенням окремих держав самостійно. Введення економічних санкцій є процесом досить складним, який має багато аспектів, які потребують врахування економічних, політичних, а також, соціальних наслідків, які мають важливе значення для оцінки ефективності санкцій і наслідків які вони можуть мати.

### **2.3. Ефективність і наслідки міжнародних економічних санкцій**

Міжнародні економічні санкції є одним із ключових механізмів міжнародного впливу на державу-порушника. Введення економічних санкцій змінюють саму структуру економічних відносин, так як вони обмежують доступ до важливих фінансових ресурсів і можуть дестабілізувати фінансову систему держави. Їхня ефективність досить часто залежить від рівня адаптації держави до обмежень, можливості пошуку альтернативних шляхів чи партнерів, та знаходжень спеціальних стратегій внутрішньої економічної стабілізації [11, с. 191].

Ефективність фінансових санкцій як одного із інструментів міжнародної політики є дискусійним питанням, як серед політиків, так і науковців чи економістів. Основними критеріями для оцінки ефективності санкцій на країну-порушника, були визначені: ступінь політичної ізоляції і ступінь економічного тиску на країну-порушника. Ступінь економічного тиску визначається за показниками зміни ВВП, темпом інфляції у державі, оцінкою валюти, обсягом торгівлі, а також показником іноземних інвестицій, тощо. Політична ізоляція полягає у таких показниках як: зміни у дипломатичних відносинах, можливість брати участь у міжнародних організаціях чи форумах, здатності формувати чи входити до альянсів держав, тощо. Також важливе значення для оцінки ефективності санкцій мають часові рамки, так як наслідки від санкцій можуть значно посилюватись із часом. Короткострокові економічні ефекти від санкцій, часто поступаються довгостроковим адаптаціям [27, с. 161].

Однак можливі довгострокові наслідки, можуть і не збігатись із цілями задля яких вводились санкції їх ініціатором. Так наприклад введення нафтового ембарго країнами ОПЕК на країни Заходу, яке замість того щоб вплинути на них, навпаки із часом призвело до того, що країни Заходу почали розвивати альтернативні джерела енергетики і енергозаощадження, що в майбутньому послабило їх залежність від імпорту нафти із країн ОПЕК [26, с. 52].

Тому, успіх санкцій також визначається важливістю таких факторів, як рівень міжнародного співробітництва, характер режиму, проти якого спрямовані санкції, та економічна стійкість країни. Для того щоб санкції мали максимальний ефект, потрібна їх широка підтримка міжнародним співтовариством, оскільки чим більше країн їх застосує тим кращий і швидший ефект від них буде. Оскільки, за відсутності широкої підтримки міжнародного співтовариства проти цільової країни-порушника, вона може знайти альтернативні шляхи обходу санкцій: нові ринки чи нових торгових партнерів, із держав які не підтримують чи саботують санкції, тим самим знижуючи ефект від введення санкцій [20, с. 85].

Сам тип режиму, проти якого вводяться економічні санкції має також важливе значення, оскільки авторитарні режими, досить часто мають більшу стійкість до санкцій, ніж демократичні режими. У авторитарних диктаторських режимах, досить часто їхні лідери завдяки жорсткому контролю над джерелами і фінансовими ресурсами, а також пропаганді, здатні протистояти економічним негараздам і політичним проблемам. На противагу їм, уряди демократичних країн часто дослухаються до своїх громадян, так як їхня думка є важливою для уряду, оскільки це їхній майбутній електорат на виборах.

Важливим також чинником є здатність держави адаптуватися до санкцій, що досить часто має вирішальне значення для ефективності і успіху санкцій. Також, важливим є наявність диверсифікованої економіки, доступ до альтернативних торговельних партнерів чи наявність значних фінансових резервів. Прикладом цього є Росія, яка обходить санкції накладені на неї, знайшовши чи розширивши торгові зв'язки із іншими країнами, наприклад із Китаєм чи Індією [20, с. 85].

Тому і є важливим введення санкцій якомога більшою кількістю держав. Міжнародне співробітництво, знижує політичні витрати на їх введення і робить економічні санкції більш легітимними у світі. Спільний формат санкцій також є набагато більш ефективним у глобальній економіці, так як надає змогу краще здійснювати контроль потоків експорту і імпорту. Група більш розвинутих у економічному плані держав, здійснює контроль над частиною світового ринку, що є ефективнішим ніж одна країна. [17, с. 11].

Безпосередніми наслідками застосування економічних санкцій для країни-об'єкта санкцій можуть бути:

- 1) значні витрати об'єкта санкцій на купівлю дефіцитних ресурсів;
- 2) потреба у зниженні цін на експортні товари, в умовах переорієнтування експорту на ринки третіх країн;
- 3) втеча капіталу;
- 4) падіння курсу національної валюти;

- 5) знецінення активів;
- 6) еміграція робочої сили;
- 7) зниження частки технологічних галузей економіки і заміна їх на виробництво товарів низького ступеня обробки;
- 8) гальмування науково-технічного прогресу;
- 9) гальмування економічної експансії національних компаній;
- 10) збільшення вартості зовнішніх запозичень;
- 11) припинення надходження міжнародної допомоги;
- 12) скорочення туристичних потоків і культурно-освітнього обміну;
- 13) додаткові витрати на нарощення власного силового потенціалу в ситуації посилення конфронтації [26, с. 46].

Наочні приклади Ірану та Росії показують як фінансові санкції можуть вплинути на економіку держави, та стати інструментом політичного впливу. Іран зіткнувся з великою кількістю санкцій, які були введені у зв'язку з його ядерною програмою а також підтримкою і розповсюдженням тероризму. Введені санкції досить сильно вплинули на економіку Ірану. У країні виросла інфляція, різко знизився експорт нафти і зазнала девальвації національна валюта Ірану [27, с. 160].

Введені проти Ірану санкції нанесли значного удару по його економіці, так як вона значною мірою є залежною від експорту нафти. Нафта давала Ірану до 40% державного бюджету. У 2012 – 2013 роках ВВП Ірану значно скоротився, його падіння оцінюється у 10 – 25%. До 2022 року економіка Ірану скоротилася на 30 – 40%. Також, санкції досить сильно завдали удару по експорту нафти, її експорт знизився з 2,5 млн барелів до менше ніж 0,5 млн барелів. Отримані доходи від продажу нафти знизились із 100 млрд до 20 млрд. Інфляція зросла до 40%, а іранська грошова одиниця ріал знизилась на 90%. Однак, незважаючи на болючі санкції, Іран зміг переорієнтувати свою економіку і навчився протистояти накладеним на нього санкціям, він поглибив свої стосунки із Росією і Китаєм. Іран почав

використовувати тіньові схеми із перевезенням своєї нафти на суднах під прапорами третіх країн [20, с. 86].

Міжнародні санкції проти Росії, були введені як відповідь на порушення нею міжнародного права і договорів. Вони вводились у два етапи: перший був після анексії Криму у 2014 році, другий після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році. Міжнародні санкції в основному стосувались конкретних фізичних і юридичних осіб, а також секторів російської економіки. Вони включали заморожування активів, заборону на поїздки для бізнесменів і чиновників тісно пов'язаних із керівництвом російської держави, обмеження доступу до західного капіталу і ринків для російських банків і компаній, заборону на експорт певних товарів і технологій, тощо. Вплив міжнародних санкцій на економіку Росії був досить значним і болючим, але не руйнівним. На початку почався значний відтік капіталу, знецінення рубля і почалось уповільнення економічного зростання. Спочатку, російський уряд зміг адаптуватись і впровадив політику імпортозаміщення та переорієнтувався у бік країн сходу, зокрема Китаю. Але як ми бачимо економічні санкції є довгостроковими, а також із кожним часом вводяться нові і прикриваються різні обхідні шляхи, і їхній ефект лише зростає, а тому будь які дії із сторони влади Росії задля стабілізації ситуації мають чим раз менший ефект [27, с. 160].

## **Висновки до 2 розділу**

Міжнародні економічні санкції вводяться з метою змусити держави змінити свою політику чи дії, що є загрозою міжнародній безпеці. Вони є важливим інструментом зовнішньої політики, який дозволяє створювати значний тиск на країни-порушники міжнародного права.

Введення економічних санкцій є процесом досить складним, який має багато аспектів, які потребують врахування економічних, політичних, а також, соціальних

наслідків, які мають важливе значення для оцінки ефективності санкцій і наслідків які вони можуть мати. Міжнародні економічні санкції, можуть вводитись як на міжнародному рівні, за допомогою міжнародних організацій таких як ООН чи ЄС, так і на національному рівні, кожною державою самостійно.

Ефективність економічних санкцій часто залежить від рівня адаптації держави до обмежень, можливості пошуку альтернативних шляхів чи партнерів та знаходжень спеціальних стратегій внутрішньої економічної стабілізації. Ефективність санкцій підвищується в умовах, коли санкції здійснюються не однією державою, а коаліцією держав. Спільний формат санкцій є більш ефективним у глобальній економіці, так як надає змогу краще здійснювати контроль потоків експорту і імпорту.

## ВИСНОВКИ

Таким чином економічні санкції є інструментом державної політики, які спрямовані на підтримку і відновлення національної безпеки, забезпечення міжнародного правопорядку, а також на досягнення зовнішньополітичних цілей. Вони є спеціальними заходами, які застосовуються одними державами або міжнародними організаціями проти інших країн, компаній чи окремих осіб. Економічні санкції є важливим інструментом для реалізації досягнення економічних, політичних і соціальних цілей без використання військової сили.

Практика запровадження економічних санкцій використовується ще з давніх-давен. Протягом історії економічні санкції обґрунтовувались і вводились із різними цілями і з різними аргументами. На початку свого існування економічні санкції були переважно частиною підготовки до війни, але вже після Першої світової війни вони стають способом запобігти конфліктам без застосування зброї. Сучасна практика застосування економічних санкцій перейшла від повних ембарго до так званих «розумних» санкцій, які полягають у замороженні активів конкретних осіб, обмеження доступу до технологій та фінансових ринків.

Верховна Рада України 14 серпня 2014 року прийняла Закон України про «Про санкції» яким регулюються економічні санкції в Україні. У якому визначається процедура, принципи і підстави для застосування санкцій, основні види санкцій, коло суб'єктів, проти яких передбачається можливість застосування економічних санкцій, та ін. Даний закон не містить терміну «економічні санкції». Однак замість нього використовується поняття спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи.

Економічні санкції у міжнародному праві є інструментом, за допомогою яких домагаються відновити порушені міжнародні правила а також відшкодувати завдані збитки. Санкції впливають на держави заставляючи їх змінювати свої дії та політику, яка загрожує міжнародній безпеці. Вони вводяться у відповідь на

здійснені правопорушення, і це відрізняє їх від неправомірного застосування сили чи правомірних примусових заходів.

Ключову роль у застосуванні міжнародних економічних санкцій відіграють Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз. Організація Об'єднаних Націй має два органи визначені Статутом ООН які виконують основну функцію ООН. Це Генеральна Асамблея ООН та Рада Безпеки ООН, акти і резолюції якої мають обов'язковий характер для всіх держав-членів. Європейський Союз, застосовує економічні санкції через Раду ЄС, яка має право приймати рішення про введення санкцій до країн-порушників чи певних конкретних осіб.

Ефективність міжнародних економічних санкцій визначається важливістю певних факторів таких як характер режиму правління, рівень міжнародного співробітництва та наявність внутрішніх ресурсів. Основними критеріями для оцінки ефективності санкцій, були визначені: ступінь економічного тиску на цільову країну, та ступінь її політичної ізоляції. Також, на ефективність санкцій впливає введення санкцій коаліцією держав, оскільки чим більше країн їх застосує тим кращий і швидший ефект від них буде

Отже, економічні санкції є важливим інструментом для реалізації досягнення економічних, політичних і соціальних цілей без використання військової сили. Вони створюють великий вплив як на економічні, так і на політичні складові політики держави порушника. Перевагою економічних санкцій є їх низька вартість, та досить низький ризик, порівняно із застосуванням військової сили. Недоліком санкцій є можливість їх обходу, а також негативний вплив на звичайних громадян. Однак, кожний випадок запровадження економічних санкцій є унікальним, і на ефективність, а також кінцевий результат, впливає значна кількість умов та обставин.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведькал В. А., Агамалієв Е. А. Теоретичні та практичні аспекти санкцій у міжнародному праві. Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2021. №10. С. 575 -577.
2. Габро І. В., Шевчук О. В. Економічні санкції: виклики та можливості для сучасних держав. Актуальні проблеми політики. Одеса, 2025. № 75. С. 220 – 225.
3. Громовенко К. В. Економічні санкції: міжнародно-правові аспекти ефективності. Juris Europensis Scientia. Чернівці, №4. 2021. С. 70 – 77.
4. Дайнеко В. О. Санкції крізь призму верховенства права: проблеми застосування та шляхи їхнього вирішення: кваліфікаційна робота. Київ: НаУКМА, 2025. 95 с.
5. Желеховська Т.В. Окремі аспекти застосування економічних та політичних санкцій у європейському союзі. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Ужгород, 2025. № 02. С. 1178 – 1182.
6. Карлюга Є. К. Теорія та практика реалізації економічних санкцій у міжнародному праві: дисертація. Одеса: ОНУ ім. Мечникова, 2025. 233 с.
7. Кравченко В. Види економічних санкцій. URL: <https://livingfo.com/vydy-ekonomichnykh-sanktsij/> (дата звернення: 12.03.2026)
8. Кравченко В. Історія економічних санкцій. URL: <https://livingfo.com/istoriia-ekonomichnykh-sanktsij/> (дата звернення: 14.03.2026)
9. Літвінчук К. І. Економічні санкції як інструмент протекціонізму в системі міжнародних фінансових відносин: кваліфікаційна робота. Київ: КНЕУ, 2024. 83 с.
10. Логойда В. Окремі питання застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) за законодавством України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Ужгород, 2025. №06. С. 505 – 510.

- 11.Мальський В. І. Вплив санкційної політики на економічну стабільність: аналіз суспільно-політичних наслідків. «Політичне життя». Київ: УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2025. С. 188 – 192.
- 12.Меметова А. Н. Інститут міжнародно-правових санкцій: кваліфікаційна робота. Київ: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2023. 54 с.
- 13.Новіков Д. О. Адміністративно-правове регулювання санкційної політики України: дисертація. Тернопіль: ЗУНУ, 2025. 223 с.
- 14.Омельченко О. Правові аспекти українських санкцій. URL: <https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-ukrayinskyh-sanktsij/> (дата звернення: 18.03.2026).
- 15.Організація Об'єднаних Націй. Україна. Офіційний сайт. URL: <https://ukraine.un.org/> (дата звернення: 16.03.2026)
- 16.Панковець, М. П., Шевчук Т. В. Міжнародні економічні санкції в системі міжнародної безпеки: досвід та ефективність застосування в сучасних умовах. Науковий вісник НЛТУ України. Львів, №4. 2024. С. 34 – 40.
- 17.Панченко В. Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки. Економічна наука. Маріуполь, 2021. №19. С. 16 – 21.
- 18.Подолін М. Міжнародні санкції та їх вплив на український бізнес. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mizhнародni-sankciyi-ta-yih-vpliv-na-ukrayinskiy-biznes.html> (дата звернення: 22.03.2026)
- 19.Поливач Р. О. Класифікація та механізми застосування міжнародних економічних санкцій. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Ужгород, 2025. №87. С. 290 – 295.
- 20.Присяжнюк Ю.Ю. Дипломатія санкцій: чи працює економічний тиск у сучасному світі? Регіональні студії. Ужгород, 2025. №41. С. 84 – 88.

- 21.Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. Дата оновлення: 01.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 18.03.2026).
- 22.Сидоряк Є. О. Економічні санкції як засіб політичного впливу в сучасних міждержавних відносинах: кваліфікаційна робота. Миколаїв: ЧНУ ім. П. Могили, 2023. 66 с.
- 23.Сищук А. А. Теоретичні аспекти аналізу міжнародних економічних санкцій у глобальній економіці. URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/201611/11/теоретичні-аспекти-аналізу-міжнарод/> (дата звернення: 22.03.2026)
- 24.Стрельцова І. С. Економічні санкції як засіб політичного впливу: кваліфікаційна робота. Миколаїв: НУК ім. Макарова, 2024. 81 с.
- 25.Чижденко О. О. Особливості застосування санкцій ООН. Міжнародний електронний науковий журнал «Наука онлайн». Київ, 2020. 7 с.
- 26.Чугаєв. О. А. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві. монографія. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2020. С. 44 – 56.
- 27.Шаренко М.С., Фінансові санкції як інструмент міжнародної політики. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Ужгород, 2024. С. 157 – 162.
- 28.Шерков А. Історія економічних санкцій. URL: <https://www.economicportal.ru/facts/-sanctions.html> (дата звернення: 14.03.2026)
- 29.Яровой Т. С. Проблеми застосування політичних та економічних санкцій як інструменту державної політики в умовах становлення громадянського суспільства. Держава та регіони. Публічне управління і адміністрування. Запоріжжя, 2024. № 2. С. 158 – 163.
- 30.Ярошенко Т. Економічні санкції: сутність, види та наслідки для держав і бізнесу. URL: <http://felixdent.com.ua/ekonomichni-sanktsii-sutnist-vydy-ta-naslidky-dlia-derzhav-i-biznesu/> (дата звернення: 14.03.2026)